

Perlat e çmuara për shfrytëzimin e Ramazanit

Fehd ibën Jahja El-Ammarij

Gjyqtar në Gjykatën e Apelit në Mekë

Perlat e çmuara për shfrytëzimin e Ramazanit

Fehd ibën Jahja El-Ammarij

Gjyqtar në Gjykatën e Apelit në Mekë

Përshtati në shqip
Abdulkadir Musa

Titulli:

Perlat e çmuara për shfrytëzimin e Ramazanit

Titulli në arabisht:

خالص الجمان في اغتنام رمضان

(Halis el xhuman fi igtinam Ramadan)

Autor:

Fehd ibën Jahja El-Ammarij

Përktheu nga gjuha arabe:

Abdulkadir Musa

Ballina:

Fatlum Zeka

Tiranë

2026 / 1447 h

FEHD IBËN JAHJA EL-AMMARIJ

PERLAT E ÇMUARA PËR SHFRYTËZIMIN E RAMAZANIT

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

*Me emrin e Allahut,
të Gjithëmëshirshmit, Mëshirëplotit!*

Parathënie

Lavdërimet e plota i takojnë Allahut, paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi Profetin tonë, Muhamedin, pas të cilit nuk ka profet tjetër.

Vërtet, ai që mediton me vëmendje mbi gjendjen e shumë njerëzve, vëren garën e ethshme dhe konkurrencën e tyre për të shfrytëzuar mundësitë dhe rastet e kësaj bote. Madje, sheh përplasjen dhe vrapimin e tyre pas tyre, duke përdorur të gjitha mjetet që zotërojnë: aftësi shqisore e morale, dredhi e ndërmjetësime, ndikime të ndryshme; ndërkohë që i gjithë qortimi dhe fajësimi rëndon mbi atë që i lë këto mundësi të ikin.

Njerëzit nxitojnë t'ia mësojnë njëri-tjetrit se cila është rruga që të çon drejt tyre. Organizojnë trajnime dhe kurse për të mësuar mënyrat e shfrytëzimit të mundësive dhe ndërtimin e projekteve investuese në këtë botë. Por a kemi qenë po aq të vendosur, po aq investitorë dhe të gatshëm për projektet e Botës Tjetër? A kemi bërë një studim të vetëdijshëm, të thellë e të plotë, për të përfituar prej tyre në mënyrën më të mirë dhe më të përsosur? A do t'i qortojë babai fëmijët e tij dhe shoku shokun e tij për humbjen e këtyre mundësive? A do të ketë këshillime të vazhdueshme, korrespondencë, reklama përmes mediave e telefonave celularë, si

dhe organizim trajnimesh, ashtu siç ndodh me projektet e kësaj bote?”

O ju vëllezërit e mi!

Projekti më i madh që e shoqëron njeriun që nga pjekuria e tij e deri kur të largohet nga kjo botë, është projekti madhështor dhe i lartë me Allahun. Besimtari e mbart brengën e tij në zemër gjithmonë, në çdo moment, si në qëndrim ashtu edhe në udhëtim. Ai lëkundet vazhdimisht mes shpresës dhe frikës. Me dorën mbi zemër, trishtohet dhe shqetësohet sa herë që e godet ndonjë dëm apo mangësi. Ai e mirëmban këtë projekt me përpjekje të vazhdueshme dhe përmirësim. Mendon shpesh për udhëtimin dhe përfundimin e tij. Nuk e di nëse fundi do të jetë një projekt fitimtar apo projekt i humbur? Gjuha e tij nuk pushon nga lutja, mëngjes e mbrëmje, që t'i jepet sukses e mbarësi, dhe që të jetë prej të shpëtuarve e fituesve. Ka net ku nuk fle veçse pak, nga frika dhe shqetësimi për fundin e rrugëtimit dhe për përfundimin e projektit. Ka ditë kur përmbahet nga ushqimi dhe pija. E gjithë kjo për të mbartur barrën e suksesit të madh dhe fitores së lartë. I frikësuar dhe i shqetësuar nga humbja, - e çfarë humbjeje!?

Kështu është gjendja e të falimentuarve që investojnë për çështjet e kësaj bote, dhe gjendja e besimtarëve fitues që investojnë për çështjen e Botës Tjetër; sepse humbja e mundësive të tilla nuk ka zëvendësim.”

O ju investorë!

Pas pak ditësh do të na vijë një projekt prej projekteve të Botës Tjetër, një tregti fitimprurëse me Allahun, të Madhërishmin, të Lartësuarin. Çdo besimtar me qëllim të singertë, me shpirt të pastër, i devotshëm dhe i fshehur në adhurimin e tij, do ta shijojë ëmbëlsinë e mundimit dhe përpjekjes së tij me lumturi dhe afërsi me Allahun. Sa jetë e mrekullueshme që është kjo!

Ai është muaji i agjërimit dhe i namazit të natës, muaji i mirësive dhe i adhurimeve, muaji në të cilin rrjedhin lotët dhe lëshohen ofshamat, muaji ku shumëfishohen shpërblimet dhe punët e mira, muaji i lirit nga Zjarri dhe i fitimit të Xheneteve. E mbi të gjitha, ai është muaji i kënaqësisë së të Gjithëmëshirshmit. Është muaji i edukimit të shpirtave dhe i drejtimit të tyre drejt asaj që kënaq Sunduesin e Shenjtë, muaji i udhëtimit të zemrave drejt Njohësit të të fshehtave, muaji i mëshirave, i fladeve hyjnore dhe i dhuratave; muaji i nxitimit, i konkurrencës, i iniciativës dhe i fitimit, muaji i përpjekjes dhe i durimit, muaji i adhuruesve, i të devotshmëve, i të përlurëve, i atyre që i frikësohen Zotit dhe i bamirësve. Është muaji për të cilin mallëngjehen zemrat dhe e dëshirojnë shpirtat. Sa i bukur, sa i madh, sa i shkëlqyer dhe sa i lartësuar që është! Prandaj, përgëzime për ty që e arrite ta përjetosh atë.

Ramazani është një sezon për të njohur vetveten dhe fshehtësitë e saj, për të njohur aftësitë dhe për lartësimin e shpirtit e të zemrës; është pastrim nga ligësitë dhe zbukurim me mirësi; është ngritje dhe pastrim shpirtëror; është një përpjekje për të arritur kënaqësinë e Allahut, për t'u ngjitur në shkallët e Xheneteve dhe për të shpëtuar nga zjarri i Xhehenemit.

Vërtet, i mençuri habitet shumë me ato zemra të ngurta, të pakujdesshme, të ngrira, të hutuara dhe të larguara nga Allahu në këtë muaj të madhërishëm. Të tillë janë këta njerëz, ndonëse këshillohen dhe shohin shumë besimtarë të përlur, të frikësuar dhe të drejtuar nga Zoti. Zemrat e tyre nuk lëvizin drejt Zotit as në këto ditë, ndonëse ekzistojnë të gjitha shkaqet që motivojnë afrimin dhe përparimin, e jo largimin dhe humbjen.

Ramazani është një shkollë, që ndërton te muslimani vlera madhështore. Ne duhet të kuptojmë se jemi para një shkolle shpirtërore, që edukon vlerat dhe rrënjos konceptet e mëdha në jetën e çdo njeriu, mbi të cilat edukohen brezat. Prej tyre janë: vlera e shfrytëzimit të mundësive, vlera e realizimit të qëllimeve, vlera e shfrytëzimit të kohës, vlera e ndryshimit, vlera e motivimit dhe inkurajimit, si dhe vlera e pozitivitetit. Këto janë vlera që formojnë njeriun dhe shënojnë për të një histori të ndritshme gjatë jetës dhe pas vdekjes. Ramazani është një udhëtim madhështor dhe i vështirë, por i këndshëm; le ta përshkojmë atë me frymë të lartë, me shpirt fisnik, me vullnet të palëkundur, me sinqeritet ndaj Allahut dhe mbështetje tek Ai.

Vëllezërit dhe ju o të dashurit e mi!

Duke u nisur nga logjika e besimit, nga parimi i dashurisë së sinqertë dhe vëllazërisë së vërtetë, nga shërbimi ndaj fesë së Allahut dhe bashkëpunimi në mirësi; ku secili prej nesh ndihmon vëllain e tij, teksa jemi udhëtarë drejt Allahut dhe të gjithë ne jemi si një trup i vetëm, po vendos në duart e vëllezërve të mi këto fjalë: “Perlat e çmuara për shfrytëzimin e Ramazanit”.

Janë perla që i kam thurur ndër vite dhe që sot po i shpërndaj, me shpresën që të jenë ndërmjetësuese për mua, për prindërit e mi dhe për njerëzit e shtëpisë sime në Ditën e Gjykimit, si dhe dobiprurëse për robërit besimtarë të Allahut.

Si një nxitës dhe thirrës, si përkujtim dhe shfrytëzim i rasteve, nxitoni drejt punëve të mira para se ato të kalojnë dhe para ardhjes së shkatërruesit të kënaqësive - vdekjes); para pamundësisë dhe sëmundjes, para dobësisë, pleqërisë dhe pengesave të jetës. Sa e sa njerëz të shëndetshëm e të fortë janë goditur papritur nga sëmundja, duke i penguar nga veprat! Sikur njeriu të merrte mësim nga fatkeqësitë e kohës së tij dhe të frikësohej nga dëmet e gjynaheve, do t'i kishte fitimet të sigurta dhe humbjet e mbuluara.

Prandaj, nxitoni, nxitoni me seriozitetin më të lartë!

Tregtia është e hapur, mundësia ende ekziston, jeta është e shkurtër, udhëtimi është i gjatë, furnizimi është i paktë dhe Mbikëqyrësi – Allahu - sheh çdo gjë. Le të shpallim orën e

gatishmërisë për t'u kthyer tek Allahu dhe le të përgatiten shpirtrat, sepse nesër është nisja dhe takimi me të Madhërishmin. Dikush u pyet: “Cila është fatkeqësia më e madhe për ju? “ Ai u përgjigj: “Të kesh mundësi të bësh një të mirë dhe të mos e bësh, derisa të të ikë”. Gjithashtu është përmendur në një transmetim: “Atij që i hapet një derë e mirësisë, le ta shfrytëzojë atë, sepse ai nuk e di se kur do t'i mbyllet.”

Allahu e bëftë këtë vepër të sinqertë vetëm për hir të Tij dhe më dhëntë dobi mua dhe atij që vepron sipas saj, në këtë botë dhe në Botën Tjetër.

Prandaj, ja tek po ju paraqes të gjithëve këto pika duke shpresuar në shikimin tuaj dashamirës, që mbyll sytë para çdo të mete:

Së pari: Mjetet ndihmëse për të nxitur veten drejt seriozitetit dhe për ta kalitur atë drejt përpjekjes dhe punës, larg paaftësisë, mërzi-tjes, përtesës apo lëshimit:

- Sinqeriteti në lutje dhe strehimi tek Allahu: Duke i kërkuar Atij t'i hapë dyert e adhurimit dhe të të furnizojë me shfrytëzimin e sezoneve të mirësisë, ndihmën dhe suksesin. Kjo ka qenë tradita e të parëve tanë të mirë (selefëve), Allahu i mëshiroftë!.

- Hyrja në të me butësi: Që shpirti të mos lodhet e të mos mërzhitet, por të mësohet gradualisht, hap pas hapi.

- Kujtimi i Ditës së Fundit: Vendos para syve të tu lotët e ndarjes dhe fjalët e lamtumirës.

- Mundësia që të mos e arrish vitin tjetër.

- Kujtimi i atyre njerëzve që nuk e arritën këtë vit me ty, nga vëllezërit, të afërmit dhe miqtë e tu.

- Kujtimi se ai është një projekt dhe një stacion, një kurs furnizimi, edukimi dhe gare; prandaj mos dil prej tij si humbës, kërkojmë mbrojtjen e Allahut nga kjo.

- Shfrytëzo minutat para se të shndërrohen në orë: Imagjino veten në një pistë garimi apo në një sallë provimi. Si do ta llogarisje kohën dhe si do të ndihesh kur të fillonte numërimi mbrapsht?

- Hiq dorë nga angazhimet dhe takimet pa dobi: Pakësoji ato, përveç rasteve kur janë të domosdoshme dhe nevojave urgjente.

Mos ia bëj qejfin askujt në kurriz të kësaj. Ruaje agjërimin tënd nga fjalët boshe, morali i keq, përgojimi dhe shikimet e ndaluara. Largoju atyre që ta humbin kohën, ashtu siç do të largohesh nga luani.

- Largoje të keqen e pastaj zbukurohu me të mirën: Domethënë, largohu nga mëkatet që të mund t'i përkushtohesh adhurimeve. Shto kërkimin e faljes (istigfarin), që të hapen dyert e adhurimeve. Sa e sa mëkate e kanë penguar njeriun nga bindja ndaj Allahut, e kanë rënduar atë dhe e kanë privuar nga mirësitë! Sa e sa njerëz janë përpjekur të adhurojnë Allahun apo të kryejnë një lloj adhurimi, por i kanë prangosur mëkatet për ditë e muaj të tërë! Sa më larg mëkateve të jetë njeriu, aq më shumë i afrohet adhurimit, këmbëngul në të dhe e shijon ëmbëlsinë e frytin e tij në këtë botë dhe në Tjetrën. Prandaj, bëj kujdes nga gjërat shkatërrues!

- Kujdesi për shëndetin e trupit dhe ushqimin, në mënyrë që të mos sëmuresh e më pas të mos lësh mangët adhurimet.

- Shumëllojshmëria e adhurimeve, sepse shpirti (nefsi) mërzhitet nëse i imponohet vetëm një formë.

Aq sa lodhesh, aq do të arrish atë që dëshiron: Arritja e virtyteve realizohet duke duruar vështirësitë; për këtë le të garojnë garuesit. Sipas vullnetit dhe vendosmërisë së njerëzve vijnë edhe arritjet e mëdha.

- Kujtimi i orëve dhe kohëve që të kanë ikur, si dhe i vlerave e mirësive që i ke humbur.

- Kujtimi i mirësive që të ka dhuruar Allahu i Madhëruar dhe i Lartësuar, mirësi që kërkojnë prej teje falënderim më të madh, me zemër, me fjalë dhe me vepra.

- Kujtimi i Xhenetit dhe i Xhehenemit: Kujto gjendjen e të Dërguarit të zgjedhur Muhamedit, shokëve të tij të devotshëm dhe paraardhësve tanë të mirë, se si ata përpiqeshin dhe sakrifikonin dhe jepnin me përkushtim të plotë.

- Përkujto fjalën e Allahut: **“Tek Allahu ata kanë shkallë të ndryshme; Allahu i sheh të gjitha veprat që bëjnë ata.”** (Al Imran: 163), në bazë të asaj që do punosh, do të lartësohesh në grada, dhe në bazë të lartësimi tënd do ta arrish kënaqësinë e Allahut.

- Kujtimi i vargjeve të atyre që marshojnë drejt Botës Tjetër: I të dërguarve, i dijetarëve dhe i të devotshmëve, ndërsa ecin drejt Xheneleve të mirësisë në atë Ditë. Pyete veten: cila do të jetë gjendja jote në atë çast, nëse ke neglizhuar apo ke lënë pas dore obligimet?

O rob i Allahut!

Nëse tek ti depërton dobësia, nëse shpirti lodhet apo ndjen ndonjë mangësi, atëherë një ndalesë e shkurtër për këto gjëra mjafton - me lejen e Allahut - që shpirti të kthehet e të aktivizohet e të forcohet, të rifillojë fluturimin dhe seriozitetin nga e para, e kështu të lartësohet, duke pasur synim kënaqësinë e Allahut dhe destinacion Xhenetin. Vazhdo kështu derisa të takosh Allahun.

Përpiquuni të jeni të saktë, bëni aq sa keni mundësi dhe dijeni se nuk do të mund t'i veproni të gjitha punët e mira. ***“Ndiqni rrugën e mesme dhe të matur, do të arrini synimin.”*** (Buhariu) ***“Besimtari nuk ngopet kurrë nga e mira që dëgjon, derisa përfundimi i tij të jetë Xheneti.”*** (Tirmidhiu) Dhe ai që e ka fillimin me përpjekje të zjarrtë, do ta ketë fundin të ndritshëm.

Sa herë që të bësh një punë, thuaj me veten tënde: “Kjo nuk mjafton që unë të arrij kënaqësinë e Allahut dhe Xhenetin”, pastaj shto edhe një tjetër... dhe një tjetër derisa të takosh Allahun. Allahu më dhuroftë mua dhe ty kënaqësinë e Tij!

E nëse të pëlqen vetja, të mjafton si qortim dhe pengesë thënia e Pejgamberit ﷺ: ***“Askush nuk do të futet në Xhenet me punët e tij.”*** Ata thanë: “As ti, o i Dërguari i Allahut?”. Ai tha: ***“Jo, as unë, përveç nëse Allahu më mbulon me mirësinë dhe mëshirën e Tij”.*** (Buhariu dhe Muslimi)

Së dyti: Prej punëve të mira dhe projekteve me Allahun:

- Memorizimi (mësimi përmendësh) i pjesëve nga Libri i Allahut: E nëse kjo është e vështirë, atëherë mësimi i disa sureve, veçanërisht në këtë periudhë pushimi, ku ka hapësirë të mjaftueshme për të shtuar leximin dhe memorizimin

- Përsëritja e asaj që ke mësuar nga Kurani, duke e memorizuar në mënyrë të përkryer.

- Jeto me Kuranin, me tregimet dhe këshillat e tij, përmes meditimt dhe reflektimit.

- Shtimi i leximit të tij, pasi Muhamedi ﷺ e lexonte Kuranin të plotë me Xhibrilin ﷺ në çdo Ramazan, ndërsa në vitin e tij të fundit e lexoi atë dy herë, siç është përmendur në hadithin e saktë.”

Shtoje leximin me meditim para se shpirti të thotë: **“I mjeri unë që shpërfilla adhurimin dhe bindjen ndaj Allahut!”** ((Ez-Zumer: 56)) Pejgamberi ﷺ ka thënë: ***“Cili prej jush do të dëshironte të shkonte çdo ditë në Bat’han ose në El Akik dhe të kthehej prej andej me dy deve të mëdha, pa bërë asnjë mëkat dhe pa shkëputur lidhjet familjare?”*** I thamë: “O i Dërguari i Allahut! Të gjithë do ta dëshironim këtë”. Ai tha: ***“A nuk shkon ndonjëri prej jush në xhami dhe të mësojë apo të lexojë dy ajete nga Libri i Allahut, të Madhbëruarit dhe të Lartësuarit? Kjo është më mirë për të sesa dy deve; tre ajete janë më mirë se tre deve, katër ajete më mirë se***

katër, e kështu me radhë sipas numrit të tyre prej deveve.”

(Muslimi)

(Elif-Lam-Mim) shpërblehet me tridhjetë sevape. Sa i madh është dëshpërimi për dembelët, të paafët dhe të privuarit!

Vërtet, përsëritja e një ajeti të vetëm, për të cilin ndjen se ka jehonë në gjoksin tënd, forcë në mendjen tënde dhe ndikim në shpirtin tënd; jeto me të, përsërite atë dhe do të shohësh se Allahu i Madhëruar do të të hapë dyert e diturive, do të forcohet besimi dhe do të lartësohet shpirti pafund. Po ashtu, studimi i disa temave dhe botimi i tyre në një libër që i shërben umetit, tema të tilla si: studimi i ajeteve të qëndrueshmërisë, përmirësimi i pasardhësve, bamirësia (ihsani), morali, vepra e mirë dhe gjurmët e saj, e të tjera si këto. Imam Buhariu, kur lexonte Kuran, angazhonte zemrën, dëgjimin dhe shikimim plotësisht me të.

Ne largohemi shumë nga meditimi i Kuranit dhe nga ndalimi tek ajetet për të nxjerrë mësim, xhevahire dhe vlera të çmuara. Sikur ne dhe umeti të ishim të tillë, do të kishim shpëtuar nga shumë trazira, udhëkryqe dhe vështirësi, qoftë si individë, familje e institucione, si grupe apo shtete; sepse në Kuran gjendet lumturia për njerëzimin; ai është dritë dhe udhëzim, shpëtim dhe sukses, fitore dhe fuqizim.

Le t'i shpërfillim filozofitë dhe pikëpamjet denigruese të filozofëve, të cilët i përdorën mirësitë e Allahut për të shkatërruar mendjet e njerëzve dhe për t'i larguar ata nga Libri i Tij.

Nëse ne do të kemi sukses të nxisim muslimanin që t'i qaset Kuranit, të meditojë rreth tij dhe t'i studiojë kuptimet e tij, atëherë para të riut musliman – që kërkon të vërtetën – do të rrëzoheshin të gjitha pikëpamjet filozofike bashkëkohore të devijuara që në momentin kur ai do të përfundonte “hatmen e parë të meditimit” (leximin e plotë me reflektim).

Vërtet, një lexim i vetëm i sinqertë i Librit të Allahut ndërton në mendjen e muslimanit, në shpirtin, ndërgjegjen, moralin dhe sjelljen e tij – si dhe në forcimin e lidhjes me Zotin e tij dhe ngritjen e imanit – atë që nuk mund ta bëjnë të gjitha vëllimet e gjata intelektuale dhe kurset filozofike me gjuhën e tyre bashkëkohore dhe arrogancën e tyre terminologjike.

Një lexim i vetëm i sinqertë i Librit të Allahut mjafton për ta shndërruar jetën e umetit, si individë ashtu edhe si bashkësi, drejt asaj që është më e larta, më fisnikja dhe më e përparuara në të gjitha çështjet e tij; ashtu siç Kurani e ndryshoi brezin e parë kuranor, brezin unik të sahabëve.

Vërtet, në Kuran ka perla që kërkojnë një zhytës të shkathët për t'i nxjerrë ato e që njerëzit të përfitojnë; kështu që zemrat të ngjallen, shpirtrat të zgjohen, ta shohin dritën dhe të jenë të lumtur në jetë. Vallë, a e kupton umeti realitetin e Kuranit dhe madhështinë e tij? Dhe se në të gjendet suksezi, fitorja dhe shpëtimi nga devijimet dhe problemet.

Ibn Tejmije – e kush mund të jetë si ai në tefsirin (shpjegimin) dhe meditimin e Kuranit – thotë: “Vërtet, unë i referohem njëqind

tefsireve për shpjegimin e një ajeti të vetëm.” Gjithashtu ai thotë: “Jam penduar që kam shpenzuar pjesën më të madhe të kohës sime në gjëra të tjera, përveç kuptimeve të Kuranit.” (El-Ukud ed-Durrije)).

- Mbajtja e një mus'hafi (Kurani) të vogël me vete është e domosdoshme, që të jetë e mundur jeta me Kuranin në çdo kohë. Mund të përdoret edhe telefoni me aplikacionin e Kuranit.

- Referimi te tefsiri i fjalëve me kuptim të vështirë ndihmon shumë në meditimin e në kuptimin e ajeteve; ekzistojnë gjithashtu aplikacione të tefsirit që mund të përdoren në telefon.

- Iniciativa për të udhëhequr njerëzit si imam në xhami gjatë namazit të teravisë dhe namazit të natës sjell shumë dobi dhe i nxit njerëzit drejt së mirës.

- Qëndrimi në xhami prej namazit të ikindisë deri në aksham, dhe prej namazit të sabahut deri në lindjen e diellit.

Pejgamberi ﷺ ka thënë: “Të qëndroj me një grup njerëzish që përmendin Allahun e Madhëruar, nga namazi i sabahut derisa të lindë dielli, është më e dashur për mua sesa të liroj katër skllavë prej pasardhësve të Ismailit. Dhe të qëndroj me një grup njerëzish që përmendin Allahun, nga namazi i ikindisë derisa të perëndojë dielli, është më e dashur për mua sesa të liroj katër skllavë prej pasardhësve të Ismailit.” (Ebu Daudi, vlerësuar si hasen nga Shejh Albani)

Në këtë ka shumë dobi edukative, si dhe ndihmon në ruajtjen e agjërit. Në librin “Ez-Zuhd” të Ibn Es-Serrij përmendet: “Ebu

Hurejra dhe shokët e tij, kur agjëronin, qëndronin në xhami dhe thoshin: “Po e ruajmë të pastër agjërimin tonë”. O Allah, na e pastro dhe na e ruaj agjërimin tonë nga të metat!

Kujdesi ndaj suneteve të përditshme, ndër të cilat janë:

➤ **Sunetet e rregullta:** Pejgamberi ﷺ ka thënë: *“Çdo rob musliman që fal për Allahun çdo ditë dymbëdhjetë rekate vullnetare, Allahu do t’i ndërtojë atij një shtëpi në Xhenet”* (Muslimi).

➤ **Katër rekate para namazit të ikindisë:** Ai ﷺ ka thënë: *“Allahu e mëshiroftë atë person që fal katër rekate para ikindisë.”* (Daudi dhe e ka saktësuar Shejh Albani)

➤ **Qëndrimi në xhami deri në lindjen e diellit (Ishraku):** Pejgmaberi ﷺ nuk ngrihej nga vendi ku falej në sabah derisa të lindte dielli. (Muslimi)

➤ **Dy rekatet e Ishrakut:** Pejgamberi ﷺ ka thënë: *“Kush e fal sabahun me xhemat, pastaj qëndron duke përmendur Allahun derisa të lindë dielli, e më pas i fal dy rekate, ai do të ketë shpërblimin e një haxhi dhe një umreje të plotë, të plotë, të plotë.”* (Tirmidhiu dhe e ka saktësuar Shejh Albani) Ky sunet, pothuajse i harruar në shumë xhami të muslimanëve, ka qenë i respektuar dhe i vazhduar me përkushtim nga të parët tanë, selefët.

Koha e tij: Dhjetë minuta pas lindjes së diellit.

➤ **Namazi i Duhasë:** Më e pakta e tij është dy rekate, ndërsa nuk ka kufi për më të shumtën. Pejgamberi ﷺ ka thënë: *“Kush i*

fal katër rekate Duha, do t'i ndërtohet një shtëpi në Xhenet.
(Taberaniu dhe e ka saktësuar Shejh Albani)

A janë dy rekatet e Ishrakut pjesë e namazit të Duhasë apo janë namaz më vete? Mendimi më i afërt është se ato janë një (i njëjti namaz), por arritja e shpërblimit të përmendur varet nga plotësimi i kushtit të kaluar (qëndrimi në vendfalje). Këtë mendim ka zgjedhur Ibn Abasi, Ibn Haxher el Hejthemi, Esh-Sheukani dhe Ibn Bazi; gjithashtu ka argumente për këtë edhe tek Ebu Daudi.

A e merr këtë shpërblim gruaja që qëndron në vendin e saj të faljes në shtëpi duke përmendur Allahun, po ashtu i sëmuri apo ai që ka arsye të vlefshme për lënien e xhematit? Po; këtë mendim ka zgjedhur Ibn Bazi në “Fetava el Bazije” dhe autori i librit “Mirkatu el Mefatih”.

➤ **Përsëritja e ezanit dhe ikametit:** Si dhe lutja mes tyre, e cila është e pranuar, siç ka ardhur në hadithin e saktë.

➤ **Pritja e namazit tjetër pas kryerjes së namazit:** Pejgamberi ﷺ ka thënë: ***“A t’ju tregoj për diçka me të cilën Allahu i fshin mëkatet dhe i lartëson gradët?”*** Ata thanë: “Po, o i Dërguari i Allahut.” Ai përmendi ndër to: ***“Pritja e namazit pas namazit; kjo është vigjilencë në rrugën e Allahut.”*** (Muslimi) Kjo mundësohet shumë në Ramazan, kur njerëzit qëndrojnë në xhami mes drekës dhe ikindisë, mes ikindisë dhe akshamit, si dhe mes akshamit dhe jacisë.

➤ **Namazi i Teravisë dhe Namazi i Natës:** Është shenja e të devotshmëve, rruga e adhuresve, lotët e kërkuesve të faljes,

pëshpëritja e nevojtarëve dhe qetësi për shpirtrat. Pejgamberi ﷺ ka thënë: “Ju këshilloj për namazin e natës, sepse ai ishte zakoni i të devotshmëve para jush. Namazi i natës është afrim tek Allahu, pengesë nga mëkati, shlyerje e të këqijave dhe largues i sëmundjeve nga trupi.” (Tirmidhiu; e kanë vlerësuar si “hasen” (të mirë) Iraku dhe Albani, përveç fjalisë së fundit)

➤ **Lutja gjatë iftarit dhe në kohën e syfyrit:** Agjëruesi ka një lutje të pranuar në çastin e iftarit. Pejgamberi ﷺ ka thënë: “Vërtet, agjëruesi ka një lutje në çastin e iftarit të tij që nuk kthehet mbrapsht.” (Ibn Maxheh; e kanë saktësuar Ibn Haxheri dhe Busiri, ndërsa Tirmidhiu e ka vlerësuar si “hasen” me një tekst tjetër) Koha e syfyrit është koha e Zbritjes Hyjnore, prandaj të mos i neglizhojmë këto dy kohë.

➤ **Lutja e sinqertë për familjen, vëllezërit, të shtypurit nevojtarët dhe të vdekurit:** Sa veti e madhe është kjo që tregon për vëllazërinë e vërtetë, e mbi të gjitha: edhe për ty do të jetë e njëjta (siç thonë melekët).

➤ **Syfyri është sunet:** Në të ka bereqet, ndihmë për agjërimin dhe dallim nga ithtarët e Librit; qoftë edhe me një hurmë apo një glënjë ujë. Për të gjitha këto kanë ardhur hadithe në librat e saktë dhe në Sunene.

➤ **Shtimi i dhikrit (përmendjes së Allahut), dhënia e sadakasë dhe dhënia e zekatit:** Transmeton Buhariu: “I Dërguari i Allahut ﷺ ishte njeriu më bujar në bamirësi, dhe kulmin e bujarisë e arrinte në Ramazan.” Kjo është një shprehje e përgjithshme që

përfshin bujarinë në çdo lloj mirësie. Në hadith përmendet se Profeti ﷺ u pyet: “Cila sadaka është më e mira?” Ai tha: “Sadakaja në Ramazan.” Gjithashtu transmetohet: “Sadakaja e shuan mëkatit ashtu siç uji e shuan zjarrin.” (Tirmidhiu)

➤ **Umreja në Ramazan:** Vlen njësoj si për banorët e Mekës, ashtu edhe për të tjerët. Pejgamberi ﷺ ka thënë: *“Një umre në Ramazan është e barabartë me një haxh (për nga shpërblimi), ose me një haxh me mua.”* Po ashtu transmetohet: *“Umreja deri në umren tjetër është shlyerje për mëkatet mes tyre.”* (Muslimi)

➤ **Pjesëmarrja në iftaret e agjëruesve:** Pejgamberi ﷺ ka thënë: “Kush i jep iftar një agjëruesi, do të ketë shpërblim të barabartë me të tijin (Tirmidhiu dhe e saktëson Albani)

➤ **Itikafi (veçimi në xhami),** qoftë edhe për një ditë apo një natë, për të edukuar shpirtin dhe për të përmirësuar rrugëtimin. Sipas shumicës së dijetarëve lejohet edhe më pak se aq. Meditoni rreth fjalës së Imam Zuhriut: “Çudi me muslimanët që e kanë lënë itikafin, ndërkohë që Pejgamberi ﷺ nuk e la atë që kur erdhi në Medine derisa Allahu ia mori shpirtin. Kjo për shkak të ndikimit të tij të madh në pastrimin e shpirtit”.

➤ **Mundësi për pendim tek Allahu:** Për t’u larguar nga mëkatet, për të rinovuar besëlidhjen me Allahun dhe për të marrë në llogari veten. Sa e sa njerëz të pakujdesshëm e kanë pasur Ramazanin pikënisje për pendim dhe qëndrueshmëri. Të gjithë ne gabojmë. O Allah, na ndihmo të ecim të sigurt në rrugën e drejtë!

➤ **Agjërimi i gjuhës dhe i gjymtyrëve nga mëkatet, që të arrihet qëllimi i agjërit:** “Që të bëheni të devotshëm.” (El Bekare) Sepse mund të ndodhë që një agjëruer të mos fitojë asgjë tjetër nga agjërimi i tij përveç urisë.

➤ **Mundësi për lënien e duhanit:** Vendos, bëhu nismëtar dhe këmbëngul për të shpëtuar prej tij. Ti beson se ai është i dëmshëm dhe i ndyrë, atëherë ku është vendosmëria? Mos u bëj rob i tij (duhanit)!

Vini re! Duhet të siguroheni gjatë ngrënies ose pirjes para sabahut, që ezani të mos jetë thirrur ende e të mos ketë hyrë koha; po ashtu edhe gjatë iftarit në aksham. Njerëzit shpesh tregohen të pakujdesshëm në këtë çështje. Agjërimi i Ramazanit është shtyllë e Islamit, ndaj është gabim të nxitohesh duke e çelur atë pa u siguruar, veçanërisht kur tashmë mund të shohësh orën dhe kalendarin. Muslimani duhet të ndalojë pirjen sapo të dëgjojë ezanin dhe të vërtetojë kohën saktë kur udhëton në vende të huaja.

Së treti: Projektet e kërkimit të dijes:

- Identifikoni ajete që duken të vështira për t'u kuptuar ose që duken se bien ndesh me njëra-tjetrën.

- Kthehuni te tefsiri i tyre, mblidhni mendimet e dijetarëve dhe përmbledhni njohuritë në një libër që i shërben umetit.

- Leximi i tefsireve të shkurtra: Shembuj: “Zubdetu Et-Tefsir” ose “Tefsiri i Ibn Sadit”.

- Leximi mund të bëhet individualisht ose në grup: me familjen, studentët ose xhematin e xhamisë.

- Memorizimi i haditheve rreth agjërimit: Mësimi përmendësh i disa haditheve të zgjedhura për t'u njohur me vlerat e Ramazanit.

- Leximi mbi rregullat dhe fetvat e agjërimit: Studim individual ose në grup për t'u orientuar drejt praktikave të sakta.

- Hulumtimi i çështjeve të agjërimit: Studim dhe botim i rezultateve për t'i dhënë umetit njohuri të dobishme.

Së katërti: Projektet e thirrjes në fe:

- Pejgamberi ﷺ i nxiste sahabët: Ai ua kaliste vullnetin dhe ua forconte vendosmërinë, si përmes thirrjes ashtu edhe përmes shembullit praktik, për t'u përpjekur maksimalisht në Ramazan me forma të ndryshme; duke treguar dashuri, mëshirë, dhembshuri e sakrificë për ta dhe për umetin e tij. Ky duhet të jetë edhe roli i dijetarëve dhe thirrësve në udhëzimin e umetit.

- Kujdesi për fqinjët: tregohu i kujdesshëm me ta përmes sadakasë dhe iftarit: Pejgamberi ﷺ ka thënë: “Ruajuni zjarrit të Xhehenemit qoftë edhe me gjysmën e një hurme.” (Buhariu)

- Vizita e të afërmeve dhe fqinjëve: Përforcimi i lidhjeve dhe përpjekja për pajtimin e atyre që nuk flasin me njëri-tjetrin. Kjo është një mundësi e artë për komunikim, pasi shpirtrat në këtë muaj janë të prirur drejt së mirës dhe të qetësuar nga veprat e mira.

Ibn Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur me të!), kur u pyet se si e prisnin muajin e Ramazanit, ai tha: “Asnjëri prej nesh nuk guxonte ta priste hënën e re (hilalin) duke pasur në zemër qoftë edhe sa një thërrime urrejtjeje ndaj vëllait të tij.”

- Pjesëmarrja e familjes dhe fëmijëve në shtëpitë e Allahut, në tubimet ku përmendet Allahu, në namaze kur luten muslimanët, me shpresën që t'i përfshijë qetësia, t'i mbulojë mëshira dhe të përfitojnë nga lutjet e muslimanëve, duke caktuar edhe stimuj apo shpërblime për ta.

- Mundësi për thirrjen familjare dhe edukimin e tyre: Meditoni rreth hadithit: ***“Kur hynin dhjetë ditët e fundit (të Ramazanit), Pejgamberi ﷺ e gjallëronte natën (me adhurim), zgjonte familjen e tij dhe përpiqej maksimalisht”*** (Muslimi) Në një transmetim të Hejthemiut thuhet: ***“...edhe çdo i vogël e i madh që kishte mundësi për namaz”***. Gjithashtu, fakti që ai ﷺ u dha leje bashkëshorteve të tij për të bërë itikaf me të, është një edukim praktik për t’i marrë ata prej dore drejt mirësisë dhe lumturisë.

- Ramazani është një mundësi për imamët dhe muezinët, që të udhëzojnë njerëzit drejt së mirës dhe forcimit të besimit: ***“Kush udhëzon për në mirësi, ka shpërblimin e atij që e vepron atë.”*** (Tirmidhiu dhe e saktëson Shejh Albani)

- Prekja e zemrave me ajete premtimi për Xhenetin dhe kërcënimi me Zjarr, si dhe tregime kuranore. Sa e sa ajete janë bënë shkak për udhëzimin e shumë njerëzve. Prekni zemrat me të (Kuranin); mos e shpërndani atë si hurmat e prishura dhe mos e lexoni me nxitim si poezitë! Kur ai të dëgjohet, të zgjohen zemrat e dëgjuesve. Kjo është një mundësi e madhe që vërehet pak nga njerëzit; është një ftesë për meditim si për imamin ashtu edhe për xhematin.

- Organizimi i garave dhe aktiviteteve edukative të dobishme në xhami; kjo e forcon imanin e besimtarëve dhe rrit njohuritë e tyre fetare.

- Dhurimi i librave, fletushkave dhe materialeve të dobishme. Shpesh këto kanë qenë shkak për udhëzimin e shumë njerëzve.

- Shfrytëzimi i tubimeve familjare për të përhapur mirësinë dhe për të dhuruar diçka të dobishme.

- Përcjellja e gjendjes së të varfërve tek të pasurit që t'i ndihmojnë ata: Pejgamberi ﷺ ka thënë: ***“Kush ia largon një muslimani një brengë të kësaj bote, Allahu do t’ia largojë atij një brengë nga brengat e Ditës së Kiametit.”*** (Muslimi)

- Ftesa e dijetarëve dhe nxënësve të dijes për të mbajtur mësimë dhe për të dhënë këshilla në xhami, si dhe për t’iu përgjigjur pyetjeve të njerëzve.

- Vizita e atyre që janë larguar nga feja dhe e të rinjtë e tretuarëve. Vizita e tyre në vendet ku qëndrojnë dhe dhurimi i materialeve të dobishme; urtësia është e kërkuar dhe domosdoshmëri për thirrësin në rrugën e Allahut.

- Të mos harrojmë nënën, motrën dhe edukatoren e brezave përmes udhëzimit, këshillës dhe dhurimit të asaj që u bën dobi. Ato marrin pjesë me ne në xhami gjatë këtij muaji: ***“Mos i ndaloni robërshat e Allahut nga xhamitë e Allahut.”*** (Buhariu)

Thirrje për gruan muslimane:

Oj grua muslimane! Nëse del për në shtëpitë e Allahut, dil e mbuluar me hixhab të plotë, me edukatë e turp, në mënyrë që të mos bëhesh sprovë për të tjerët dhe as të mos sprovohesh vetë.

Gjithashtu, kujdes mos e humb muajin nëpër tregje; përgatitu për këto nevoja para se të hyjë Ramazan!

Mesazh për burrat:

Ne duhet të mos i ngarkojmë ato (gratë) dhe të mos ua humbim kohën me përgatitjen e sofrave të tepruara të iftarit dhe darkës, aq sa ato të mos arrijnë të bëjnë tjetër veçse pak adhurime. E përkundër kësaj, ato shpesh nuk gjejnë nga bashkëshortët dhe fëmijët falënderim, mirënjohje apo një fjalë të mirë. Duhet t'i dërgojmë ato në xhami dhe t'i ndihmojmë në punët e mira, sepse ato shpesh priten vetëm me kritika, ashpërsi, madje ndonjëherë ndëshkohen me fjalën e divorcit për shkaqet nga më të kotat në netët e Ramazanit, në kohën e iftarit apo në netët e Bajramit! A mundemi ne burrat të ulemi qoftë edhe disa minuta për të bërë disa nga punët e tyre? Allahu është Ndihmëtari! Ku është mirënjohja, o njerëz të mirënjohjes?

Thirrje e rëndësishme për prindërit:

Le t'i frikësohen Allahut prindërit për fëmijët e tyre. Pejgamberi ﷺ ka thënë: ***“Mjafton si mëkat për njeriun që të lërë pas dore ata që ka nën përkujdesje.”*** (Ebu Davudi dhe e saktëson Shejh Albani)

O prindër, merrini me vete fëmijët tuaj, djem dhe vajza, në shtëpitë e Zotit, ku qetësia dhe mëshira zbresin mbi ta, engjëjt i rrethojnë dhe ata dëgjojnë Kuranin dhe lutjet. Ndoshta Zoti do t'u japë atyre udhëzim dhe drejtësi, dhe lumturi për ju dhe ata në këtë botë dhe në botën tjetër. Ata janë një amanet nën kujdesin tuaj; mos i lini ata të zhytur në ligësi dhe dyshime. Ofrojin atyre këshilla të sinqerta, inkurajojini të bëjnë vepra të mira gjatë Ramazanit, madje edhe me shpërblime, dhe studioni Kuranin me ta. Armiqtë, qoftë ata nga radhët njerëzve apo djajve, përpiqen t'i shpërqendrojë muslimanët nga Ramazani, sepse ata e dinë ndikimin e tij tek muslimanët. Prandaj, jini të fortë në përballjen me dëshirat tuaja, tundimet, me shejtanin dhe armiqtë e Islamit dhe muslimanëve, dhe triumfoni mbi ta duke e përdorur Ramazanin në mënyrën që i pëlqen Zotit, duke arritur kështu një shpërblim të madh.

Së fundmi

O ju njerëz të Kuranit! Ky është muaji i Kuranit, prandaj pajisuni me të; shpërblimi për çdo shkronjë shumëfishohet dhe lehtësohet.

O ju të pasur! Ky është sezoni i shpenzimit (sadakasë), prandaj tregtoni me Allahun, mbase do të fitoni gradët më të larta të Xhenetit.

Sa njerëz të varfër, jetimë, të sëmurë dhe të rinj që duan të martohen ka në vendin tuaj?

Sa e sa projekte të thirrjes në fe, projekte bamirëse dhe arsimore ka? Të gjithë këta presin Ramazanin, që tregtarët të nxjerrin zekatin e pasurisë dhe sadakatë e tyre. Mos i zhgënjëni ata! Përmbushni nevojat e tyre, largojuni brengat, mjekojini të sëmurët, ngushëlloni të varfrit dhe kontribuoni në përhapjen e dijes dhe thirrjes në fenë e Allahut. Allahu do t'jua zëvendësojë pasurinë dhe do të gjeni shpërblimin te Ai. Dhurojeni pasurinë tuaj me gjithë shpirt e të gëzuar, sepse ajo është pasuria e Allahut.

O ju robër të Allahut! Ky është muaji i namazit të natës, prandaj le të garojnë garuesit për në Xhenet dhe për kënaqësinë e të Gjithëmëshirshmit.

O ju dijetarë dhe thirrës ! Ky është muaji i kthimit tek Allahu, prandaj drejtojeni zemrat kah Tij. Shfrytëzoni prirjen e shpirttrave drejt mirësisë dhe ardhjen e tyre në xhami: *“Që të udhëzojë Allahu*

përmes teje qoftë edhe një njeri të vetëm, është më mirë për ty sesa devetë e kuqe.” (Buhariu dhe Muslimi) Një fjalë në Ramazan lë gjurmë – me lejen e Allahut – ashtu siç nuk lë në asnjë kohë tjetër.

Vëllai im i bekuar: Përse gjejmë shumë njerëz në Ramazan që humbasin butësinë dhe durimin, dhe ndodhin shumë probleme e fyerje, ndonëse ky është muaji i durimit dhe i qëndresës, i përpjekjes dhe i mundimit të vetvetes, muaji i adhurimit, i qetësisë dhe i paqes shpirtërore?! Durimi është domosdoshmëri. Prandaj bëni durim:

- Durim në sjelljen me fëmijët dhe bashkëshorten tënde.
- Durim kur shkon për të kryer umren dhe kur qëndron në Xhaminë e Shenjtë.
- Durim kur pret njerëzit në punën tënde.
- Durim gjatë shitblerjes.

Ramazani është shkollë për butësinë dhe durimin

O i ri! Përse mëkatojnë të rinjtë në netët e Ramazanit, ndërkohë që ky është muaji kur prangosen shejtanët dhe njerëzit garojnë për mirësi dhe adhurime!? A nuk ndjen keqardhje, a nuk ndjen ndikim, ndërsa sheh njerëz që ia kanë shitur veten e tyre Allahut çdo ditë e natë, kurse ti mbetesh në gjendjen tënde të plogështisë, apo në humbje e dështim këtu e atje – para kanaleve televizive, nëpër tregje, apo nëpër vende argëtimi!?

Rob i Allahut! Çfarë ka mbetur prej mirësive për atë që i ka ikur mirësia e Ramazanit? Dhe çfarë ka fituar ai që në këtë muaj e ka privuar veten? Kërkojmë mbrojtjen e Allahut nga privimi. Mjerim, keqardhje, fatkeqësi dhe trishtim për atë që hisja e tij nga Ramazani ishte vetëm uria dhe pagjumësia!

O ju investitorë të Ahiretit: Xheneti, Xheneti! Malli i Allahut është i shtrenjtë, vërtet shumë i shtrenjtë. Ai kërkon durim, mundim, përpjekje, shpejtim, garim, sakrificë dhe përkushtim. Xheneti është i rrethuar me vështirësi, ndërsa Zjarri është i rrethuar me epshë. Le t'i largojmë retë e pafuqisë dhe ta shkundim pluhurin e plogështisë. Takimi është tek Allahu: **“Ata, të cilët luftojnë për çështjen Tonë, Ne, sigurisht, do t'i udhëzojmë rrugëve Tona. Vërtet, Allahu është me punëmirët.”** (El Ankebut) **“Allahu vërtet nuk ua humb shpërblimin punëmirëve”** (Et-Teube) **“Për atë nga**

ju që dëshiron të përparojë ose të mbetet prapa.” (El-Mudethir)
**“Ata kanë grada të ndryshme tek Allahu, se Allahu i sheh mirë
ato që punojnë.”** (Al Imran: 163)

Mendo, medito dhe bëhu pozitiv

A ke menduar që Ramazani të jetë fillimi i një projekti dhe pikënisja për ndryshim drejt më të mirës?

A ke përcaktuar synime dhe projekte që dëshiron t'i arrish përmes muajit të Ramazanit dhe të vazhdosh me to edhe pas tij; qofshin ato projekte të adhurimeve, të kërkimit të diturisë, të thirrjes, edukimit, apo për lënien e haramëve? Dhe a i ke studiuar pengesat dhe faktorët ndihmës?

A ke pasur një rol pozitiv në familjen dhe rrethin tënd?

A ke qenë serioz në shfrytëzimin e muajit të Ramazanit dhe i kujdesshëm për minutat e tij, e lëre më për orët?

A është jeta jote njësoj si në Ramazan ashtu edhe jashtë tij? Nëse po, cili është shkaku?

Vlerësoje veten mirë në këtë 'kurs' të Ramazanit në çdo dhjetë ditë.

Mbyllja

Vëllai im adhurues dhe agjërues:

Ramazani nuk është thjesht heqje dorë nga ushqimi; ai është edukim i zemrës dhe drejtim i sjelljes.

Ai vjen për të na mësuar se uria është mjet, jo qëllim, dhe se ndryshimi i vërtetë nis nga brenda.

Ramazani është një shkollë e veçantë, dhe kush nuk del prej saj me zemër më të butë, me shpirt më të pastër dhe me sjellje më të drejtë, ka qenë i pranishëm... por nuk ka mësuar. Kush nuk ndryshon gjatë Ramazanit, e ka humbur qëllimin e tij të vërtetë, edhe nëse ka respektuar format e jashtme.

O Allah! Na e prano agjërimin dhe namazin e natës; na bëj prej të pranuarve dhe të mëshiruarve, ne, prindërit tanë dhe pasardhësit tanë!

Trego butësi ndaj umetit islam. Mëshirë, o Allah, vetëm mëshirën Tënde kërkojmë!

Lutja jonë e fundit është: Falënderimi i takon Allahut, Zotit të botëve.

Përmbajtja

Parathënie	7
<i>Së pari: Mjetet ndihmëse për të nxitur veten drejt seriozitetit dhe për ta kalitur atë drejt përpjekjes dhe punës, larg paafësisë, mërzi- tjes, përtesës apo lëshimit:.....</i>	<i>13</i>
<i>Së dyti: Prej punëve të mira dhe projekteve me Allahun:</i>	<i>17</i>
<i>Kujdesi ndaj suneteve të përditshme, ndër të cilat janë:</i>	<i>23</i>
<i>Së treti: Projektet e kërkimit të dijes:</i>	<i>29</i>
<i>Së katërti: Projektet e thirrjes në fe:</i>	<i>31</i>
<i>Mesazh për burrat:.....</i>	<i>35</i>
<i>Thirrje e rëndësishme për prindërit:.....</i>	<i>37</i>
<i>Së fundmi.....</i>	<i>39</i>
<i>Ramazani është shkollë për butësinë dhe durimin</i>	<i>41</i>
<i>Mendo, medito dhe bëhu pozitiv</i>	<i>43</i>
<i>Mbyllja</i>	<i>45</i>
Përmbajtja	47

